

Az örökléttel naponta élethalálharcot vívó kozmikus remete lakonikus tömörséggel, ha nem is eldönteni, de – ideiglenesen – lezárni igyekszik a vitát, s rögzül a visszavonhatatlan, a tiltás köreit egyetlen ponttá zsugorítva: „Itt élek.”

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(*Parnasszus–FISZ, Budapest, 2003, 72 oldal, 980 Ft*)

CSIKI LÁSZLÓ:

A szótolvaj

Csiki László verseskötetének címét többféleképpen is értelmezhetjük, kijelölve a recenzió lehetséges irányait. Ha hozzáolvassuk a kötet dedikációját, amelyben a szerző unokáinak ajánlja a könyvet, márpedig miért ne olvasnánk hozzá, akkor a „szótolvaj” metafora egy mesebeli, gyermekverses, pedagógiai, mitológikus kontextust terít körénk. Ilyenfajta nevelő szövegek valóban szerepelnek a könyvben. Például: „tanítsd, hogy játszva értsen magyarul, / az emberi szót értse mindenek felett / boldog lesz, aki örömet tanul, / tanítsd meg, hogy mi a szeretet” (*Tanító gyermekek*). Azonban a „szótolvaj” maga a költő is lehet. Illetve, Kárpát-medencei szokások szerint deklarálva státuszát: a Költő. Így a könyvcím egyfajta normatív

kiállítás, ars poetica, önreflexió. Ennél mégis többről van szó. A kötet címadó verse, tehát kitüntetett kulcsszövege így szól: „aki egyetlen szót nem bírt kitalálni, / de kettőt összeereszteni már tud”. Ilyen kettősségekből épül fel a kötet; ettől az (ön)ironikus szemlélettől lesz eleven, nyitott és játékos.

Csiki László játékaí igazi játékok, komoly játékok. Életkomoly költemények és halálkomoly versek. A kötet leggyakrabban megidézett költői Kosztolányi Dezső és József Attila. E két név, és a mögöttük meghúzódó képzettársítások egy teljes értelmezői perspektívát nyithatnak meg. Első olvasatra a két költő összerímelve talán rendhagyó, szokatlan, ám ha elolvassuk Kosztolányi érzékeny József Attila-ábrázolását a *Barkochba* című novellában, vagy ha felidézzük magunkban József Attila Kosztolányi halálára írt megrendült versét, akkor kapcsolataink sokkalta természetesebbnek tűnik. Erre a költői egyezésre érzett rá Csiki László is, amikor felnagyította a „testvérünk voltál és lettél apánk” kapcsolatot. Bravúros összerakás például: „hűl már a tea, készül a leltár” (*A szabadító csend*). Jó pár vers alapindületét ez a kapcsolódás adja meg. Ostobaság lenne ezt a társítást elméletté alakítani, és megfeleltetni egymásnak K. D.-t és J. A.-t mint a forma és a tartalom reprezentációját. Csiki sokkal eredetibben számolja fel ezt a lappangó dualizmust: „gyil-

kos a tartalom, mindegy s mindhiába könnyed a forma?” (*A hely*).

A versek „gyilkos tartalma” dalamos, csasztuskás, rigmusos, kuplés, sanzonos, álpáratikus; „könnyed formájukban” az ironikus felülírás többletértékével, rezignált árnyaltságával rendelkeznek. Ebbe a megalakított költői világba olyan műfajok és műformák is beleférnek, amelyek önmagukban nem biztos hogy megállják a helyüket. Vagy éppen csak „közhelyüket” állják meg. A lapokon találkozunk áttételes, ars poetica jellegű versekkel (*Az udvar*) és létértelmező költeményekkel egyaránt: „Létem és romlásom: a jelen idő” (*Mozi*). Hiába hangzanak tankönyvszerűen e behatárolások, ezek a szövegek híján vannak minden lezárt-ságnak és „bepájazolt” jelentésnek. Eleven, problematikus darabok. Minden mozgékony, az egész könyven átível az utazás, úton levés sajátos metaforikája. Vonat, villamos, hajó. Talán ebben a vetületben lehetjük fel Csiki erdélyi vonatkozása-it. Az utazás legtöbbször a várakozás egy formája. Az ilyen sorok mögött: „A megváltók a vonatot lekésték” (*Csodavárók*) Dsida Jenő halvány arca és lírai tragikuma rajzolódik a téli váróterem párás ablakára.

Ki a költő? Van-e költő? Mihez és hogyan hasonlítható az élet? Mi mindenről gondolkodhat egy ember a Duna felett, *A hídon*, 1984-ben és 2001-ben, pláne magyarként? Mit lehet kezdeni a klasszikus szövegek-

kel, verssorokkal, amelyek nap mint nap, újra meg újra belefolynak a mi hol rendezett, hol kisszerű szövegeinkbe? Ezekről szólnak Csiki versei. Kérdeznek és szólnak, ha nem is válaszolnak. Csiki költői válasza, hogy nincsen válasz, csak válaszok vannak. Variációk, lehetőségek, eshetőségek. Szavak vannak és tolvajok.

SZEGŐ JÁNOS

(*Tiszatáj* Könyvek, Szeged, 2003,
130 oldal, 1800 Ft)

TÓTH LÁSZLÓ:

Átváltozás

Engedjék meg, hogy eláruljak Önöknek egy kulisszatitkot. Ha egy derék bölcsész recenzióírársra adja a fejét, az első, amihez kétségbeesésben nyúl, nem maga az *opus*, hanem a műről írt néhány kritika. Szeretünk beilleszkedni valamiképp az életműről kialakult diszkurzusba, belesimulni kényelmesen, nehogy később azt találja mondani a hálátlan utókor (vagy maga a megkritizált szerző), hogy valami zöldséget írtunk a könyvről.

Nekem felettébb könnyű feladatom adódott: Tóth László gyűjteményes kötetéről, az *Átváltozásról* írni. S hogy miért könnyű a dolgom? A kritikai kiadásnak is beillően precíz és gondosan összefésült könyv